

УДК 7.012:001.891

ВИКОРИСТАННЯ ПРИНЦИПІВ РОЗВИТКУ ЛИЦАРСЬКОГО ОБЛАДУНКУ В ДИЗАЙНІ СУЧАСНОГО ОДЯГУ

Н.В. Чупріна, В.В. Коваль

Київський національний університет технологій та дизайну

В даній статті лицарський обладунок розглядається в якості періоджерела для створення сучасних моделей одягу; досліджується його розвиток, особливості конструкції та членування, проводиться паралель між цими особливостями та будовою тіла людини. В роботі обґрунтовується значення історичної основи лицарського костюма у сучасному одязі та окреслено основні моменти, які можуть бути використані для подальшої розробки моделей.

Ключові слова: лицарський обладунок, зброя, конструктивні лінії, конструктивні пояси, елементи крою, форма костюма, пропорції, симетрія, асиметрія, кольчуга, кріплення вузлів.

Сучасних дизайнерів завжди приваблювали традиції та культура різних країн, історичні стилі різних епох, зокрема період XIII-XIV століть для подальшого використання у своїх колекціях. З'явилося багато нових конструкцій одягу, які мають на меті покращення прилягання та функціональність. Усе запропоноване має одну історичну основу, хоча матеріал і технології виготовлення суттєво змінювались протягом століть. Дизайнери усього світу знову і знову надихаються образами не тільки чоловіка - воїна, а й характером войовничої жінки Середньовіччя.

Постановка завдання

Метою статті є вивчення особливостей розвитку лицарського обладунку XIII-XV століть, дослідження зв'язку конструктивних ліній і поясів з особливостями будови людського тіла, використання окремих елементів лицарського костюма у сучасному одязі.

Об'єкт та методи досліджень

Об'єктом дослідження являється європейський лицарський обладунок XIII-XIV століть, а предметом дослідження – відповідність форм та елементів крою лицарського обладунку особливостям будови людського тіла.

Для досягнення поставленої мети застосовано наступні методи наукових досліджень:

- літературно-аналітичний – для збирання, систематизації та узагальнення науково-літературних джерел;
- системно-структурний – для узагальнення зібраного матеріалу, та виокремлення основних форм композиції та елементів крою лицарського обладунку;

- предметно-аналітичний метод – при роботі з візуальними матеріалами.

Результати досліджень та їх обговорення

Слідкуючи за головними лініями членування лицарського обладунку, вражає той факт, що з самого початку це була складна конструкція, яка не тільки не полегшувала пересування, хоча і надавала захист, а й була занадто громіздкою для довготривалих боїв. Вже з часом цей військовий костюм став повторювати структуру будови людського тіла та почав виготовлятися з більш пластичних матеріалів, надаючи свободу рухам, не втрачаючи при цьому захисну функцію. Авторів зацікавили внутрішні та зовнішні членування костюму, різні декоративні підкреслення, які використовувались для виявлення основних аспектів будови людського тіла. Характерною було розстановка, саме композиційних акцентів на стегнах та талії, плечовому поясі, увиразнюючи їх контраст: всілякі розширюючі лінії стегон накладки, підрізи, нашарування додаткових деталей та звужуючі талію підрізи, вигини та пояси. Популярними і буквально необхідними були асиметричні рішення. Обрана тема розвитку лицарського обладунку у XII-XIV століть є актуальною, оскільки цей час є дуже цікавим по стилю та продовжує залишатися джерелом натхнення багатьох модельєрів світу.

Дослідження спирається лише на фаховий новаційний матеріал, який вже пройшов апробацію у практиці дизайну [1–3].

У всіх зазначених вище джерелах розкрито тему лицарського обладунку, у деяких детально його описано у сукупності зі зброєю та способом життя середньовічного лицаря загалом. Д.І. Іловайський у своїй праці [1] також зачепив обрану нами тему, але поверхнево, так як не ставив за мету дослідження лицарського костюма, а лише опис певних історичних періодів. Цікавою з мистецької точки зору є праця [3], в якій детально розглядається тема лицарського обладунку, скрупульозно описано герби і воєнні механізми того часу. Дана праця буде корисною в нашій роботі, є передумовою дослідження зв'язку конструктивних ліній і пропорцій лицарського костюма з будовою тіла людини та присвячена саме цьому аспекту.

Інструментами розв'язання поставленої задачі є:

- знання анатомії людського тіла;
- знання особливостей крою одягу та побудови його конструкції;
- знання конструктивних поясів людського тіла та пропорцій;

- оперування порівняльними характеристиками лицарського обладунку і будови тіла;
- книги з історії костюма.

В основі експерименту лежить порівняння і аналіз двох обраних об'єктів – лицарського обладунку та тіла людини. Шляхом їх зіставлення графічним способом і виокремлення аналогічних ознак одержимо візуальний результат, який потім буде записано у текстовому вигляді.

Порівняння проводилось у відношенні до конструктивних поясів – стегон, талії та плечового, ліній членування, пропорцій, симетрії та асиметрії.

Для цього було поставлено та виконано такі завдання:

1. Визначено джерельну базу досліджень.
2. Досліджено історію розвитку лицарського обладунку XIII-XV століть з використанням системно-порівняльного аналізу.
3. Досліджено лінії членування, форму та пропорції лицарського костюму XIII-XV століть.
4. Окреслено пункти відповідності лицарського обладунку особливостям будови людського тіла.

Примітивний крій, що з'явився в далекій давнині на Сході, дав основні типи накладного і орного одягу, який існував в європейському костюмі аж до X-XI ст. Різне розуміння чоловічої і жіночої краси, яке виникло згодом, зажадало розподілу форм чоловічого і жіночого одягу, створення скульптурно облягаючих її форм [4].

Ця велика і важлива реформа європейського костюма здійснюється в середні віки не відразу, а протягом майже 400 років (XII-XV ст.). У її здійсненні можна виділити такі найбільш характерні етапи:

1. XII ст.– 1-а половина XIV ст. Чоловічий і жіночий довгий одяг, що облягає. Облягання досягається за допомогою крою: в одязі проектується шви – бічний і середній шов спинки. Верхню частину ліфа, за допомогою цих швів, підганяють по фігурі, нижню частину розширюють, ушиваючи від лінії стегон трикутні клини. З боків на рівні талії роблять овальні вирізи, що сполучаються по краях шнуруванням [5].

2. Друга половина XIV – 1-а чверть XV ст. (період готики). Поява короткого чоловічого одягу та подальше збагачення форм довгого жіночого одягу. Широке розповсюдження різноманітних видів орного одягу. Інтенсивний розвиток конструювання одягу, що був пов'язаний з блискучим розвитком архітектури, яка

вплинула на зовнішні форми костюма, так і на його конструктивне рішення. Перш за все, був реконструйований костюм лицаря, який складався з цільної металевої кольчуги. Її монолітність і ваговитість, які обмежували рухи воїна, були вкрай незручні в поході і в бою, нерідко служили причиною хвороби. Монолітну кольчугу розчленували на окремі частини – лати, з'єднавши їх шарнірами, гачками, пряжками на ділянках руху. Таким чином, були знайдені форми плоских деталей, відповідних обсягам окремих частин фігури: спинки, переду, рукавів. На тканині ці окремі частини або деталі крою стали розташовувати з урахуванням її пластичних властивостей (розтяжності часткових і поперечних ниток). Для створення об'єму робляться виточки, лінії пройми і оката рукавів підкроюються овалоподібно. З'єднання рукавів з проймою – непостійне, за допомогою тасьми, шнурівки. Одяг почали також розрізати в поперечному напрямку по лінії талії. Це забезпечило максимальне прилягання, дозволило уникнути заломів і поперечних складок, які утворювалися при шнурівці цільної сукні. Разом з тим чудово використовуються пластичні можливості косоного крою в верхньому одязі типу упелянд [1].

У костюмі готики, як і в інших видах мистецтва цього періоду, є дві суперечливі тенденції: закрити тіло, нівелювати його форми, як того вимагає християнська мораль, і обтягнути фігуру вузьким кроєним костюмом, підкреслити красу природних форм людської фігури. Період готики був часом розквіту конструювання та моделювання одягу, формування моди, тобто відносно швидкої зміни форм одягу в межах загального художнього стилю.

Жилетка також змінилася викроєним ліфом, який стало можливо зшити завдяки боковим швам і виточкам, які робились по фігурі. Щоб ліф був ще більш прилеглим, в XIV столітті його стягують шнурівкою або застібають на ряди гудзиків. Останні з'являються, головним чином, у першій половині XIV століття, коли сукня прилягала так тісно, що ледве можна було рухатися. Тільки тоді вільно звисаюча на фігурі льоля перетворилася на складно кроєне хитромудре плаття і остаточно розпрощалися з античної тунікою. Жилетка, ще в XIII столітті закрита, починає спочатку оголювати шию, а пізніше-і груди. Спідниця видовжилася до рівня шлейфу, підкреслюючи стегна, а увесь силует набув типового «S»-подібного положення. Сьогоднішню точку зору можна висловити таким чином, що «S»-подібне положення найкращим чином висловлює ідеал готичної стилізації людського тіла. Знатні жінки поверх прилеглої сукні часто одягали ще верхній одяг, з рукавами або без них, з великим декольте, сюрко

(surcoat), який своїм кроєм і оздобленням підкреслював стрункість талії, ширину стегон і пластичність грудей. Спідниці, які носили і чоловіки і жінки, по-французьки називалися sousquenie, esc-lavine, по-німецьки suckenie, в середньовічній латині відомі під назвою soscapia, а по-італійськи schiavina [6].

3. 2-а чверть XV ст. – Період вишуканих форм франко-бургундської моди, які виразилися насамперед у соціально-класової відособленості костюма феодала: подовжені поли одягу, які волочаться по землі, вузькі облягаючі форми, що сковують рух, звисаючі рукави, довгі носки туфель, грандіозні головні убори, «S»-подібний вигин силуету. Щоб створити такий силует, жінки підкладали на живіт невеликі простьобані подушки-босі. Для подовження шиї жінки голили потилиці, для видовження овалу обличчя – лоби.

Готичну моду з її прилеглою сукнею, характерною поставою тіла і способом носіння одягу ми можемо спостерігати, дивлячись на монументальні фігури святих і королів на фасадах і порталів соборів, а також на художніх мініатюрах середньовічних художників. Гарні історично правдиві ілюстрації представлені в роботі [2]. Змінений крій одягу проявився насамперед у формі рукавів та їх з'єднанні з плечем. Тісно облягаючи плечовий суглоб, сукня повторює лінії тіла таким чином, що видно, власне, саме тіло.

У літературі вже багато разів вказувалося на аналогію між готичною модою і архітектурою. І в моді переважають вертикальні лінії: прямовисні кінці верхніх рукавів, гострі манжети, пахи, витягнуті догори головні убори і гостроносі черевики підкреслювали цю тенденцію. І при цьому готичний одяг приймає всі елементи з попереднього періоду, наприклад, - плащ, перетворений нею по-своєму - покривало, яке стало виготовлятися з нових тканин і отримало нові функції. Романська мода ще базувалася на сорочкоподібному, неприлеглому крої. Готична форма одягу повністю відповідала фігурі людини, часто пишуть, що її важко перевершити. У цьому заслуга, перш за все, кравців, які зберігали свої таємниці і вже в той час об'єднувалися в цехи [3, 7, 8].

При уважному ознайомленні з матеріалами «темних віків» і класичного Середньовіччя стає очевидним, що пластинчасті обладунки не зникали з ужитку європейського воїнства навіть під час максимальної популярності їх кольчужного варіанту. При цьому їх поширення було дуже обмеженим, а в ужитку були лише кілька конструктивних різновидів. Основними видами пластинчастого обладунку були ламеллярні і лускаті захисні шати. Нерозвинена металургійна база перетворювала пластинчастий обладунок у відносно дорогий предмет, чий бойові якості, в той же час,

примушували бажати кращого. Кольчужний захист був простіший у виробництві, дешевший і ефективніший в застосуванні. До певного моменту абсолютна гнучкість кольчуги та її унітарність у поєднанні з високими захисними якістьми забезпечували їй панування в арсеналах і на полях битв. Однак у середині XIII ст. все значним чином змінилося. До XIII століття залізнообробне ремесло стало повністю готовим до революційних змін в озброєнні. Була освоєна техніка вичинки та обробки листового заліза.

Отож, можна сформулювати основні пункти відповідності загальної конструкції лицарського обладунку особливостям будови тіла людини:

- орієнтація на опорні поверхні тіла та конструктивні пояси – закріплення на плечах, виражена лінія талії тощо;
- характер скріплення вузлів – в області плечей, суглобів, колін витікає з особливостей руху кінцівок людського тіла;
- розстановка композиційних акцентів на стегнах та талії, плечах, ліктьових вузлах, увиразнюючи їх контраст: всілякі розширюючі лінію стегон - металеві накладки, шарнірні з'єднання, драпіровки; та звужуючі талію – підрізи, розрізи та пояса, спеціально виплавлені деталі конкретної конфігурації та точного розміру;
- у XIV ст. були асиметричні рішення для поліпшення самовідчуття та створення комфорту воїна на полі бою (аркоподібна форма лат нижче талії спереду та ззаду полегшувала верхову їзду).

Конструктивні методи та засоби, що притаманні реформі та еволюції лицарського обладунку у XIII-XIV століттях, і демонструють структурування форм різних зображень і різних плоскостей дуже доречно можна використовувати і у формуванні сучасного костюма, оскільки членування, силуетні форми та формоутворюючі лінії так само призначені ділити або навпаки об'єднувати форму костюма за допомогою різних структурних підрозділів, членувань, ліній та форм.

Висновки

Костюм розглянутого періоду – найкращий приклад брутальної елегантності та варварського шику. Надстилізовані форми, внутрішні членування костюму, різні декоративні підкреслення використовувались для максимального захисту від зовнішнього пошкодження, для виявлення елітарності характеру та своєї величезної значимості на полі бою. Характерною було розстановка композиційних акцентів на стегнах та талії, плечах, ліктьових вузлах, увиразнюючи їх контраст: всілякі розширюючі лінію стегон – металеві накладки, шарнірні з'єднання, драпіровки та

звужуючі талію – підрізи, розрізи та пояса, спеціально виплавлені деталі конкретної конфігурації та точного розміру.

У процесі дослідження було використано букіністичні видання, зокрема журнали з фотографіями та історичні книги з точним змалюванням складових частин лицарського обладунку XIV ст.

В роботі визначено окремі елементи та особливості лицарського костюма, які можуть бути використані у сучасному одязі:

- наявність основних конструктивних ліній: лінії плечей, талії, бедер, глибини пройми і низу;
- лінії членування: горизонтальні – кокетки, плечові шви, вертикальні – бокові шви;
- загальний вигляд конструкції пілочки, спинки та рукавів;
- декоративні деталі – хлястики, бретелі тощо;
- розташування і форма рельєфів;
- некроєні конструкції, характерні для монолітних об'ємно-просторових форм одягу;
- характер кріплення деталей одягу між собою;
- техніка кольчужного переплетення і скріплення металевих пластин обладунку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Иловайский Д. И. Древняя история. Средние века. Новая история (Букинистическое издание). / Д. И. Иловайский. – М.: Современник, 2007. – 398 с.
2. Окшотт Э. Рыцарь и его доспехи. Латное облачение и вооружение; [пер. с англ. А.Н.Анваер] / Э.Окшотт. – М.: Центрполиграф, 2007. – 263 с.
3. Функен Л. Энциклопедия вооружения и военного костюма в 17 т. / Ліліана Функен, Фред Функен. – М.: АСТ, Астрель, 1997 – 2003.
4. Бегунова А.И. От кольчуги до мундира. / А.И. Бегунова – М.: 1993. – 257 с.
5. Вайс Г. История цивилизации: Архитектура, вооружение, одежда, утварь: Ил. энцикл. в 3 т.; [пер. с нем.] / Г. Вайс. – М.: 1998. – Т.2: «Темные века» и средневековье. IV-XIV вв. – 1998. – 310 с.
6. Келли Ф. История костюма и доспехов. От крестоносцев до придворных щеголей; [пер. с англ. Т.Е. Любовской] / Ф. Келли, Д. Швабе. – М.: 2007. – 354 с.
7. Норман А.В. Средневековый воин; [пер. с англ. Л.А. Игоревского] / А.В. Норман. – М.: 2008. – 257с.

8. Флокс Ч. Средневековые доспехи. Мастера оружейного дела; [пер. с англ. Т.Е. Любовской] / Ч.Флокс. – М.: 2005. – 243 с.

Н.В.Чуприна, В.В. Коваль

Использование принципов развития рыцарских доспех в дизайне современной одежды.

В данной статье рыцарские доспехи рассматриваются в качестве первоисточника для создания современных моделей одежды; исследуется их развитие, особенности конструкции и членения, проводится параллель между этими особенностями и строением тела человека. В работе обосновывается значение исторической основы рыцарского костюма в современной одежде и обозначены основные моменты, которые могут быть использованы для дальнейшей разработки моделей.

Ключевые слова: *рыцарские доспехи, доспехи, конструктивные линии, конструктивные пояса, элементы кроя, форма костюма, пропорции, симметрия, асимметрия, кольчуга, крепление узлов.*

N.V. Chouprina, V.V. Koval

Using of development knight armor principles in the design of modern clothes.

In this article knight armor is seen as a source for creating modern clothing patterns, were studied its development, construction's features and segmentation, was made the parallel between these characteristics and structure of the human body. There is substantiating the value basis of historical knight costume in modern clothes and outlining the main points that can be used for further modeling in this work.

Keywords: *knight armor, armor, structural lines, structural zones, items cut, the form of the costume, proportions, symmetry, asymmetry, chain mail, attachment sites.*